

Orgelbyggaren

När man läser om de första nybyggarnas oerhörda strapatser när de drogo uppåt de stora obrukade vidderna i lappmarkerna, och med svett och möda "av ris och rot" erövrade och uppodlade sina första åkrar, då tycker man att det vore förklarligt om deras barn när de blevo gamla nog att klara sig själva drogo neråt mot "det nedre landet".

Men när man t.ex. läser O Egerbladhs Ur Lappmarkens Bebyggelsehistoria blir man förvånad över hur många drängar och pigor som drogo i motsatt riktning. En av de pigor som så att säga vandrade mot strömmen var Anna Lovisa Andersdotter från Hjukensjön i nuvarande Vindelns kommun. Hon var av en gammal soldatsläkt, dotter till Anders Johansson Hjukström och hans hustru Brita Stina Johansdotter. Enligt Egerbladhs var både hennes farfar och hennes farbroder Daniel soldater på roten nr. 95 Hjukström. (Daniel blev tagen till fånga av ryssarna år 1809). Och nu hade hon kommit som piga till Skarvsjö i Stensele socken.

Där träffade hon en man från Risträsk i Vilhelmina socken varvid en romans utspelade sig som hade till resultat att Anna Lovisa den 29/10 år 1838 födde en son som vid dopet fick namnet Anders Olof.

Han föddes alltså under omständigheter som på den tiden ansågs mindre lyckosamma. Först fem år därefter besinnade den onekligen något vidlyftige fadern sitt ansvar och fann för gott att uppsöka prästen. Den tjugofjärde april år 1843 vigdes de samman, då voro båda skrivna i den lilla grannbyn Långnäs. År 1846 när Anders Olof var åtta år gammal, insynade en man vid namn Adolf Larsson från Husbondliden i Lycksele socken ett ställe i södra slutningen av Renberget norr om Latsotsjön vilket fick namnet Renberg. Han tycks rätt snart ha överlåtit detta ställe till bröderna Mårten Mårtensson och Anders Mårtensson (Anders Olofs far). Det är ganska troligt att Anders Olof och hans syskon nu såg betydligt ljusare på framtiden, de skulle ju nu få sig ett eget hem och det var säkert något som fyllde dem med förväntningar.

Men moln började hopa sig på deras livsväg.

Det började lida mot höst år 1849 och då kom något att hända som kom att ge eko i bygden, ja det kom även att i någon mån beröra våra bygder (Åskilje-Pauselebygden), Kanske främst på grund av att ett par av de drabbades barn kom att bosätta sig i våra bygder. Den 28/9 1849 var ett antal kyrkobesökare samlade nere vid stranden av sjön Storuman. Man skulle som sed var denna hösthelg besöka kyrkan. Somliga kom från byarna vid den övre delen av sjön, men gjorde strandhugg här

och var vid båtplatserna för att ta med vänner och bekanta. Det har berättats att det var vanligt vid sådana tillfällen att de barn som ej skulle följa med stodo och vinkade av sina föräldrar. Vi vet ej om Anders Olof och hans syskon var med den här gången, i så fall var det sista gången de såg sin mor i livet.

I den hårda vinden råkade de ro på en sten varvid båten kantrade och samtliga kom i vattnet. Det sägs att någon lyckades rädda sig, men fyra fann sin grav i de kalla vågorna. Den hösten måste ha synts särskilt mörk, kall och grym för de drabbade familjerna.

De omkomna förutom Anders Olofs mor var en kvinna från Strömsund vid namn Anna Christina Christoffersdotter, Maria Catharina Jakobsdotter, hustru till Natanael Löfgren i Högland. Två av deras döttrar kom att efter att ha en lång tid flyttat mellan olika pigtjänster, bli bofasta i våra trakter. Eva Johanna blev bofast i Blåvik och Maria Sophia blev husföreståndarska hos Johan Matsson i Bäcknäs. Den fjärde omkomne var en man vid namn Mårten Eriksson. Han var bror till Maria Catharina Åberg i Paulund.

Anders Olofs öden de närmaste åren efter denna händelse är rätt svårt att med säkerhet följa, men säkert torde han tidigt ha fått börja klara sig själv. Ett annat problem torde vara hur han lärde sig läsa. Han var ju redan en vuxen man när Anders Nilssons donationsskola inrättades i Skarvsjö år 1864. Möjligt är att han fick de första grunderna av någon av de missionskateketer som reste omkring i byarna. Resten torde hans brinnande läslust och hans vetgirighet ha hjälpt honom med.

Ett bokförlag i Finspång lär ha varit för honom något av "ett läroverk". Hans medfödda musikaliska och mekaniska begåvning i förening med en viss fallenhet för snickaryrket gjorde han med tiden började tillverka orglar m.m.

Denna sysselsättning torde i huvudsak ha bedrivits vid sidan om hans dagliga arbete eller som ett slags "reservlevebröd" mellan hans olika anställningar. Senare när han blev mera känd hände det att han for omkring i byarna och tillverkade orglar av olika storlekar. Någon gång kunde det hända att en orgel byggdes inne i det rum där den skulle komma att stå praktiskt taget hela dess användbara tid. Dessa orglar nådde ibland nära nog från golv till tak och kunde då sägas tillhöra en del av rummets mera fasta inredning.

Den kanske mest välkända av dessa Anders Olofs orglar torde vara den han byggde i byn Bjurträsk i Lycksele socken. Den blev genom Anders Olofs ättlingars försorg inköpt och flyttad till lokaler på Gammlaten i Lycksele.

Vi vet ej vad det var för uppgift han hade avslutat, och vart han var på väg när han råkade ut för en händelse av ett mera lyckosamt slag. Kanske hade han rott en längre sträcka och var mycket trött, ty han hade lagt sig i båten för att vila. Solen värmdde gott och stundom föll han i lätt slummer och märkte ej att båten sakta närmade sig ena stranden. Kanske låg han och drömde om en mycket känd person från mycket länge sen, som blev lagd i en ändå bräckligare farkost än hans, nämligen av rör och jordbeck. Hans namn var Moses. Kanske låg han just då och drömde om det ögonblicket när den lilla farkosten blev funnen inne i vassen vid Nilens strand, när något stötte till i båtkanten och han slog upp sina ögon. Och vad får han se om inte en ung vacker flicka som förvånad betraktade honom. Hon hade i ett ärende gått ned till båtplatsen, när hon fick se en herrelös båt komma drivande och genast beslöt att bärga den.

Det var ej att undra på om Anders Olof i denna situation tog sig en funderare på om det var självaste Faraos dotter han såg. Men det var ej Faraos dotter utan Eva Charlotta, den yngsta dotter till den legendariske Israel Natanaelsson på Trevnaden, Gamm-Israel kallad, och det var ju inte så dåligt det heller. Som det hemmet var ett gästfritt hem blev han bjuden upp till den stora ståtliga gården uppe på den höga backen med de orden att, nog finnes det väl en säng som han kunde få vila uti som var bekvämare än båten åtminstone. Anders Olof blev bjuden på mat och stannade över natten. Gamm-Israel som tydligen behövde en dräng till fick höra att Anders var ute för att söka arbete och då blev det omedelbart anställning, en tjänst som kom att vara i årtal.

Under tiden uppstod mellan Anders och Eva en allt djupare vänskap, och en dag talade de ut med varandra. Anders Olof frågade om hon skulle kunna tänka sig att dela framtid tillsammans med honom. I så fall skulle han stanna de år som återstod. Eva var ännu för ung att gifta sig, nära tolv år yngre än honom som hon var. Hon brukade själv berätta om den här stunden, hur hon efter ett kort övervägande kände att hon ej ville riskera att han försvann ur hennes liv. Hon gav honom därför sitt ja. Hon brukade ofta med en stilla glimt av humor i sina ögon avsluta den här berättelsen med "jag fann ju gubben min där i en båt, han kömma å rak neett ån".

Den 12/3 1869 gifte de sig. Eva hade då ännu ej fyllt nitton år. De fick tio barn varav två dogo år 1874.

Men det fanns tydligen hjärterum för fler. En av Lyckseles första lärarinnor, Eva Albertina Karlsson från Knaften hade helt hastigt blivit änka och lämnad i fattiga omständigheter med sin barnskara, och som myndigheterna ansåg att hon ej skulle kunna klara deras försörjning på sin lilla lärarinnelön, beslöts att

två av barnen skulle auktioneras ut till de minstfodrande, som det hette då. Det blev döttrarna Sofia och Alexandra som blev "de utvalda".

Sofia kom till Knäppingen till en familj som hette Kärman men blev med tiden gift med Frans Backman i Trevnaden, och Alexandra kom till Pausele till Anders Olof och Eva. Hon blev senare gift i Umgransele. En av hennes söner . brukade omtala vad mor brukade berätta från tiden i Pausele, hur hon tycktes bli lika bra behandlad som familjens egna barn. Eftersom hon var rätt så musikalisk fick hon lära sig att spela orgel och särskilt noga var "husbonn" med att lära henne noterna. När hon tillräckligt säker fick hon vara med när det positiv som han tillverkat skulle omprogrammeras med ny musik. Det är troligt att det var detta positiv som förstördes i en eldsvåda i en grannby i slutet på trettioalet.

En gång hade Anders Olof hört talas om en fantastisk maskin på vilken man kunde sy, både lätt fort och väl, och allt sedan dess kom denna märkliga maskin att fånga hans intresse. Ja, den blev tydligen något av en utmaning för honom.

Så en dag hade han fattat beslutet, han skulle tillverka en. Om hans djupa, till meditation gränsade koncentration när något nytt skulle konstrueras brukade de gamle berätta. Han bruka dra sig undan i ensamhet i något rum där han kunde vara ostörd med sina tankar, och han tålde ej gärna att bli störd vid sådana tillfällen. Hur länge dessa perioder varade torde bero på problemets svårighetsgrad, men nog föreställer man sig att det här problemet med symaskinen torde ha hört till de mera tidskrävande. Aldrig hörde man talas om att han gjorde en ritning på ett papper, men när han avslutat sitt tänkande då fanns ritningarna klara i "de gråa cellerna". Om man betänker att den symaskin som var av så pass avancerad konstruktion att den kunde ha stått som förebild till den som Anders Olof nu gjorde, nämligen tyskamerikanen Singers symaskin vilken började tillverkas omkring 1851, då förstår man att det ligger något i påståendet att han aldrig sett en symaskin. Han skulle, berättas det endast ha sett den i en katalog, möjligen med någon kort funktionsbeskrivning.

Det är svårt att avgöra vad som är sant, men man må betänka att de enda som kunde ha anskaffat symaskin i våra nordliga trakter vid den här tiden torde ha varit någon skraddare eller någon av de förmögnaste familjerna, och dessa torde knappast ha medgett några mera "djupgående" undersökningar av deras dyrgipar. Efter många timmars flitigt arbete och många prov och justeringar började mästerverket nalkas sin fullbordan, men det var en detalj som ännu tycktes vålla en del huvudbry nämligen skytteln. Efter en sömnlös natt när hans tankar envist kretsade

omkring detta problem steg han upp tidigt och gick till smedjan där han arbetade med skytteln, satte den på sin plats och sade säkerligen med en viss triumf i rösten, nu bjuder jag herrarna att försöka! Och visst fungerade det? Ja, maskinen fungerade så väl att den efter en lång tids användning i hemmet utlånades till två byskräddare, en i Bäcknäs och en i Rusele vilka enligt uppgift använde den i närmare tjugo års tid. Den finns nu på museet på Gamplatsen i Lycksele.

Enligt en uppgift av Anders Olofs son kronojägaren G V Andersson i Kattisavan hade Anders Olof tillverkat en orgel för kyrkan i Stensele. Detta måste ha varit den sista orgeln i den gamla kyrkan.

Anders Olof blev ej särskilt gammal. En svår lunginflammation ändade på mycket kort tid hans liv den 29/5 1890. Ett synnerligen växlingsrikt och skiftande livsöde var till ända men många har nog inte kunnat undgå att fråga sig hur hans livsvävmönster skulle ha sett ut om han fått leva i vår tid med alla dess möjligheter till studier och utbildning.